

درآمدی بر استراتژی صدور انقلاب از منظر امام خمینی ره (اهداف، ابزار و خط مشی صدور انقلاب)

عباسعلی فرزندی اردکانی*

چکیده

در این مقاله با رویکرد توصیفی - تحلیلی به تبیین اهداف، ابزار و خط مشی مورد توجه امام ره در مورد صدور انقلاب پرداخته خواهد شد. در اندیشه امام ره اهداف صدور انقلاب شامل: پیاده کردن اهداف بین‌المللی اسلام، زمینه‌سازی برای ظهور امام زمان ع، احیای هویت مسلمان‌ها و وحدت آنها، معرفی چهره حقیقی اسلام، بیداری ملت‌ها و صدور تجربه‌های انقلاب بوده و حمایت از نهضت‌های آزادی بخش، دفاع از مستضعفان، مبارزه با استکبار جهانی، بهره‌گیری از مراسم جهان اسلام چون حج و حمایت از آرمان فلسطین و ملت‌های بی‌خاسته به عنوان خط‌مشی صدور انقلاب توسط امام ره مورد توجه بوده است. همچنین از دیدگاه امام ره برای صدور انقلاب باید از ابزار رسمی و غیررسمی چون نهادهای مربوط و رسانه‌های جمعی، مراکز علمی، نخبگان و ... بهره‌گیری شود.

واژگان کلیدی

انقلاب اسلامی، امام خمینی ره، صدور انقلاب، هویت اسلامی، جهان اسلام، مستضعفان، بیداری ملت‌ها، استکبار جهانی، استراتژی.

مقدمه

پس از پیروزی انقلاب اسلامی در ایران، به دلیل ماهیت ایدئولوژیک و ویژگی‌های منحصر به فرد آن، مورد توجه و استقبال ملت‌ها و به‌ویژه مسلمانان قرار گرفت و به عنوان الگویی برای آنها قلمداد شد، لذا انتظارات ویژه‌ای در آنها برای انتقال آموزه‌ها و تجربیات انقلابی از جانب متولیان انقلاب اسلامی به وجود آمد. بر این اساس، ضرورت «صدور انقلاب» مطرح شد و لذا امام خمینی علیه السلام این موضوع و ضرورت و اهمیت آن را مبتنی بر مبانی اسلامی مطرح کردند.

امام خمینی علیه السلام ضمن تأکید بر تکلیف بودن «صدور انقلاب» ضرورت این امر مهم را در راستای منافع کشور و بهره‌گیری از توان ملت‌ها و به‌ویژه مسلمان‌ها برای تحقق اهداف برون‌مرزی انقلاب اسلامی مورد توجه قرار داده و بر ابعاد جامع صدور انقلاب در زمینه‌های تبلیغ، آموزش، الگوسازی و انتقال تجربیات انقلابی به دیگر جوامع تأکید کردند. یادآوری چند نکته در مورد استراتژی صدور انقلاب ضروری به نظر می‌رسد:

۱. با وجود دیدگاه‌های مختلفی در زمینه ابعاد صدور انقلاب، امام علیه السلام در رهنمودهای تصریحی و تلویحی خود بر اهداف، خط مشی و ابزار متناسب با ماهیت انقلاب اسلامی تأکید کردند.
۲. رهنمودهای امام در زمینه ابعاد صدور انقلاب در بردارنده آموزه‌ها و ارزش‌هایی است که در صورت تنظیم و تبیین آنها می‌تواند استراتژی کارآمدی را فراروی متولیان صدور انقلاب قرار دهد که با به کار گرفتن آن، فرصت‌های ویژه‌ای برای گسترش و تعمیق اهداف انقلاب اسلامی در ورای مرزها فراهم می‌شود.
۳. آموزه‌ها و ارزش‌های انقلاب اسلامی با خواست ملت‌ها و به‌ویژه مسلمان‌ها منطبق بوده و با تبیین و معرفی صحیح آن، زمینه همگرایی بیشتر ملت‌ها با مواضع انقلاب اسلامی فراهم می‌شود.

در این نوشتار سعی شده است با توجه به مواضع امام علیه السلام به عنوان بنیانگذار مکتب انقلاب اسلامی، اهداف، ابزار و خط مشی «صدور انقلاب» تبیین گردد؛ زیرا تبیین این موضوعات به مسئولان کمک می‌کند تا با همگرایی در مواضع، با ملت‌ها، نهضت‌ها و شیفتگان انقلاب اسلامی ارتباط برقرار کرده و به انتظارات آنها منطبق با واقعیت‌های صدور

انقلاب و شبهات و ابهامات در این زمینه به صورت اصولی پاسخ دهند. بر این اساس تبیین استراتژی صدور انقلاب از منظر امام علیه السلام می‌تواند دیدگاه‌های افراطی و تفریطی که در این زمینه وجود دارد را کنترل کرده و نگرش متعادل و متوازنی را در این راستا به وجود آورد.

مفاهیم و متغیرهای تحقیق و تعریف نظری آنها بدین قرار است:

۱. **صدور انقلاب:** یک برنامه، اقدام یا سیاستی است که از طرف دست‌اندرکاران انقلاب در جهت تأثیرگذاری بر جوامع دیگر اتخاذ می‌گردد.

۲. **استراتژی:** عبارت است از ایده، الگو، نقشه یا روش اجرایی که دستیابی به هدف‌ها یا مأموریت‌ها را با استفاده مؤثر از منابع و مقدرات ممکن ساخته و یک ارتباط منطقی و هماهنگ بین سلسله فعالیت‌ها برای نیل به هدف نهایی ایجاد می‌کند. (محمدنژاد و نوروزی، ۱۳۷۸: ۸)

۳. **عناصر استراتژی:** استراتژی از سه عنصر اهداف، راه‌ها و ابزارها تشکیل می‌شود. (ازغندی و روشندل، ۱۳۷۹: ۶)

اهداف صدور انقلاب

جهانی بودن مکتب اسلام، قرار گرفتن سعادت بشریت در محوریت اهداف دین اسلام و ماهیت اسلامی انقلاب، مبانی و اصول حاکم بر دیدگاه‌ها و مواضع امام خمینی علیه السلام را شکل می‌دهد، لذا با بررسی دیدگاه‌های امام علیه السلام پیرامون صدور انقلاب در می‌یابیم که صدور انقلاب اهدافی در راستای تحقق رسالت عظیم انقلاب دارد. بر این اساس می‌توان ادعا کرد که امام علیه السلام به نظریه صدور انقلاب، به عنوان اصلی‌ترین محور سیاست بین‌المللی جمهوری اسلامی می‌نگریستند، لذا همواره بر این مهم تأکید می‌ورزیدند. مواضع امام علیه السلام در دو سال آخر حیات ایشان بیانگر جدیت ایشان برای تبیین و ترسیم نظریه صدور انقلاب و اهداف، ابزار و راه‌های آن می‌باشد. با توجه به موضوعات مذکور به تبیین اهداف صدور انقلاب پرداخته می‌شود.

۱. پیاده نمودن اهداف بین‌المللی اسلام در سطح جهان

از منظر امام علیه السلام پیروزی انقلاب اسلامی در ایران از اهداف کوتاه مدت و مرحله‌ای انقلاب

اسلامی به حساب آمده و پیروزی کامل انقلاب اسلامی مستلزم پیمودن راهی طولانی در سطح جهانی با تکیه بر قدرت الهی است. چنان که فرمودند:

... ما در بین راه هستیم و باید راه طولانی را طی کنیم و آن راه طولانی این است که بیرق اسلام را در همه قطب‌های زمین به اهتزاز درآوریم. من امیدوارم که موفق شویم و با همت و اتکال به خدای تبارک و تعالی این راه طولانی را به آسانی طی کنیم ... ما باید اسلام را به پیش ببریم و در همه جای دنیا ان شاء الله اسلام را صادر کنیم. (امام خمینی، ۱۳۸۵: ۱۲ / ۳۱۳)

همچنین فرمودند:

... باید هسته‌های مقاومت را در تمامی جهان به وجود آورد و در مقابل شرق و غرب ایستاد. ... شما باید بدانید که کارتان به پایان نرسیده است، انقلاب اسلامی در جهان نیازمند فداکاری‌های شماسست، مسئولین تنها با پشتوانه شماسست که می‌توانند به تمامی تشنگان حقیقت و صداقت اثبات کنند که بدون آمریکا و شوروی می‌شود به زندگی مسالمت‌آمیز توأم با صلح و آزادی رسید ... (همان: ۲۱ / ۱۹۵)

امام علیه السلام هدف انقلاب اسلامی را حمایت از ملت‌ها برای به دست آوردن استقلال و آزادی دانسته و موفقیت کامل انقلاب را از انتظارات جهان اسلام برشمرده و فرموده‌اند:

... ما از تمام کشورهای زیرسلطه برای به دست آوردن آزادی و استقلال کاملاً پشتیبانی می‌نمائیم و به آنان صریحاً می‌گوئیم که حق، گرفتنی است. قیام کنید و ابرقدرت‌ها را از صحنه تاریخ و روزگار براندازید. (همان: ۱۲ / ۱۴۷)

بر اساس موضوعات پیش‌گفته، تلاش برای پیاده کردن اهداف بین‌المللی اسلام یکی از اهداف صدور انقلاب است و مبارزه آشتی ناپذیر ملت ایران با نظام سلطه، حمایت از مسلمان‌ها و مستضعفان در زمان‌های مختلف در این راستا است.

۲. زمینه‌سازی برای ظهور مصلح کل و امامت مطلقه امام زمان علیه السلام

انتظار به عنوان نماد حقیقی و عملی حق‌گرایی و عدالت‌خواهی و حرکت‌ساز و حیات‌آفرین برای آینده موعود به حساب می‌آید، از این رو انتظار مصلح کل یک عمل سازنده برای

حرکت‌ها و نهضت‌های اصیل به شمار می‌رود و انقلاب اسلامی نمی‌تواند بدون توجه به این افق و آینده روشن به اهداف متعالی خود برسد.

نگاه به آینده و شناخت دورنمای مقصد از اصول انکارناپذیر کامیابی در حرکت‌های سرنوشت‌ساز جوامع به حساب می‌آید و هرچه مسیر حرکت طولانی‌تر باشد، آینده‌نگری واقع‌بینانه نقش تعیین‌کننده‌ای در انتخاب و تصحیح جهت حرکت و تقویت انگیزه و توان حرکت جوامع خواهد داشت.

از منظر امام علیه السلام زمینه‌سازی برای مصلح کل و جامعه مطلوب از اهداف انقلاب اسلامی و صدور انقلاب به حساب می‌آید. ایشان در زمینه دورنمای انقلاب اسلامی و رابطه آن با قیام حضرت مهدی علیه السلام فرموده‌اند:

ما امروز دورنمای صدور انقلاب را در جهان مستضعفین و مظلومان بیش از پیش می‌بینیم و جنبشی که از طرف مستضعفان و مظلومان جهان علیه مستکبران و زورمندان شروع شده و در حال گسترش است، امید بخش آتیه روشن است و وعده خداوند تعالی را نزدیک و نزدیکتر می‌نماید، گویی جهان مهیا می‌شود برای طلوع آفتاب ولایت از افق مکه معظمه و کعبه آمل محرومان و حکومت مستضعفان. (همان: ۱۷ / ۴۸۱)

هر چند اصل واقعه ظهور دولت حق، بر اساس مبانی اعتقادی برای جامعه جهانی سرنوشت قطعی محسوب می‌شود، اما این سرنوشت روشن و نجات‌بخش بر اساس مشیت الهی بایستی به اراده و خواست خود ملت‌ها زمینه‌سازی شود؛ لذا ملت ایران با انقلاب خود، برای آن سرنوشت محتوم بسترسازی کرده و با مبارزه خود با نظام‌های سلطه‌گر، دورنمای آینده جهان را ترسیم و استراتژی تکلیف و جهت‌گیری عملی در این راستا را برای دیگر جوامع تبیین کرده است.

امام علیه السلام انقلاب اسلامی را نقطه شروع انقلاب جهانی حضرت حجت علیه السلام معرفی و فرموده‌اند:

... انقلاب مردم ایران نقطه شروع انقلاب بزرگ جهان اسلام به پرچمداری حضرت حجت ارواحنا فداه است که خداوند بر همه مسلمانان و جهانیان منت نهد و ظهور و فرجش را در عصر حاضر قرار دهد. (همان: ۲۱ / ۳۲۷)

بر این اساس، انقلاب اسلامی و نظام‌سازی در ایران در راستای زمینه‌سازی برای آینده مطلوب به حساب می‌آید و سایر نهضت‌های اسلامی و خیزش مسلمان‌های تحت ستم که با الهام از انقلاب اسلامی و تأثیرپذیری آگاهانه از آن به وجود آمده‌اند - صرف نظر از تفاوت‌ها - طیفی از بیداری اسلامی و نهضت مقاومت مستضعفان را در برابر مستکبران عالم تشکیل می‌دهند که در نهایت باید به دولت حق منتهی شود.

امام خمینی علیه السلام صدور انقلاب را زمینه‌ای برای پایان یافتن ستم متجاوزان و جهان‌خواران و هموار شدن راه ظهور دانسته و فرموده‌اند:

ما با خواست خدا دست تجاوز و ستم همه ستمگران را در کشورهای اسلامی می‌شکنیم و با صدور انقلابمان که در حقیقت صدور انقلاب اسلامی راستین و بیان احکام محمدی صلی الله علیه و آله است، به سیطره و سلطه و ظلم جهان‌خواران خاتمه می‌دهیم و به یاری خدا راه را برای ظهور منجی مصلح کل و امامت مطلق حق امام زمان ارواحنا له الفداه هموار می‌کنیم. (همان: ۲۰ / ۳۴۵)

۳. احیای هویت اسلامی مسلمانان

از دیدگاه اسلام، هر مسلمان ضمن برخورداری از یک هویت فردی، عضوی از یک جامعه بزرگ اعتقادی محسوب می‌شود. متأسفانه امت اسلامی به دلیل توطئه‌های استکبار و وابستگی سران کشورهای اسلامی، از هویت خود فاصله گرفته و برای بازیابی هویت خود باید ابتدا ویژگی‌ها و مختصات شریعی که در آن قرار دارد را بشناسد. بنابراین، آگاهی ملت‌ها از وضعیت خود اولین قدم در این جهت‌گیری به حساب می‌آید. انقلاب اسلامی با به صدا در آوردن زنگ بیداری، جرقه احیای هویت را در افکار و دل‌های مسلمان‌ها روشن کرده است و صدور انقلاب از موضوعات اساسی برای گسترش و تقویت این اندیشه محسوب می‌شود.

از منظر امام علیه السلام احیای هویت اسلامی مسلمین به عنوان یک هدف اساسی برای صدور انقلاب مطرح بوده و همواره بر این مهم تأکید ورزیده‌اند، چنان‌که فرموده‌اند:

من به صراحت اعلام می‌کنم که جمهوری اسلامی ایران با تمام وجود، برای هویت اسلامی مسلمانان در سراسر جهان، سرمایه‌گذاری می‌کند و دلیلی هم

ندارد که مسلمانان جهان را به پیروی از اصول تصاحب قدرت در جهان دعوت نکند. (همان: ۹۱ / ۲۱)

امام علیه السلام توجه به سرنوشت مسلمانان را از اصول سیاست خارجی ج.ا.ا برشمرد و مسئولیت ج.ا.ا را برای حمایت و انتقال تجربیات به مسلمانان به‌ویژه در زمینه آشنایی با اسلام ناب این چنین ترسیم کرده‌اند:

... ما باید در ارتباط با مردم جهان و رسیدگی به مشکلات و مسائل مسلمانان و حمایت از مبارزان و گرسنگان و محرومان با تمام وجود تلاش نمائیم و این را باید از اصول سیاست خارجی خود بدانیم. ما اعلان می‌کنیم که جمهوری اسلامی برای همیشه حامی و پناهگاه مسلمانان آزاده جهان است... (همان)

۴. معرفی چهره حقیقی اسلام (تفکیک اسلام ناب از اسلام آمریکایی)

یکی از اهدافی که امام علیه السلام در زمینه صدور انقلاب همواره بر آن تأکید کرده‌اند، معرفی چهره حقیقی اسلام است؛ زیرا با تحلیلی واقع‌بینانه از عوامل پیروزی انقلاب اسلامی می‌توان دریافت که شناختن و شناساندن چهره حقیقی اسلام و تمسک به اصول اسلام ناب از رموز اصلی پیروزی انقلاب اسلامی بوده است. امام علیه السلام به‌ویژه در دو سال پایانی عمر شریف خویش با طرح اسلام ناب محمدی صلی الله علیه و آله و سلم در مقابل اسلام آمریکایی، وظایف متولیان انقلاب اسلامی را در داخل کشور و همچنین در صحنه جهانی، تبیین ویژگی‌های اسلام ناب محمدی صلی الله علیه و آله و سلم و گسترش آن دانسته و ضرورت مبارزه با اسلام آمریکایی را نیز یادآور شدند. ایشان فرمودند: «ما می‌خواهیم با دعوت، به همه جا اسلام را صادر کنیم» (همان: ۱۸ / ۱۵۷) همچنین فرمودند:

اگر شما متاعتان را آن طوری که هست عرضه کنید همه از شما می‌پذیرند، متاع خوب را همه می‌پذیرند و متاع ما خوب است ...، یک متاع بسیار خوب است همه طالبش هستند و ان‌شاءالله خواهید دید که ممالک اسلامی یکی پس از دیگری به شما اقتدا می‌کنند. (همان: ۸ / ۳۹۲)

ایشان اسلام حقیقی را به عنوان گمشده جهان دانسته و فرمودند: «امروز جهان تشنه

فرهنگ اسلام ناب محمدی (ﷺ) است». (همان: ۲۱ / ۸۷)

امام (ﷺ) معرفی چهره اسلام ناب را عامل اساسی پیروزی انقلاب برشمرده و چنین فرمودند:

باید تلاش کنیم زهد و قدس اسلام ناب محمدی (ﷺ) را از زنگارهای تقدس مآبی و تحجرگرایی اسلام آمریکایی جدا کرده و به مردم و مستضعفان نشان دهیم. (همان: ۲۱ / ۱۴۳)

لذا از دیدگاه امام (ﷺ) در صورتی که مبانی، اصول و سیاست‌های اسلام ناب برای ملت‌ها توضیح داده شود و الگوی حکومتی مورد نظر اسلام معرفی شود، عقلای عالم و حقیقت‌طلبان، با توجه به توانایی‌های اسلام که پاسخ‌گوی نیازهای بشریت است و از طرفی افکار عمومی جهان نیز که تشنه فرهنگ اسلام ناب است، با انقلاب اسلامی همگرایی خواهند داشت.

۵. وحدت و همگرایی مسلمان‌های جهان

تأکید بر وحدت امت اسلامی و همگرایی مستضعفان و تشکیل مجموعه‌ای متحد و منسجم در مقابل مستکبران عالم از رهنمودهای مؤکد و مستمر امام (ﷺ) بوده است. تلاش امام (ﷺ) برای ایجاد وحدت امت اسلامی آن‌چنان آشکار است که اندیشمندان اسلامی در نظریه‌پردازی‌ها و بیانات خویش همواره ایشان را به عنوان منادی وحدت در عصر کنونی می‌دانند و مستمر در نوشته‌ها، همایش‌ها و مصاحبه‌های خویش به آن می‌پردازند. امام (ﷺ) همه مصیبت‌های جهان اسلام را از تفرقه دانسته و این چنین بر وحدت مسلمانان تأکید می‌کنند:

اسلام همه مسلمانان را وادار می‌کند به اینکه با هم متفق باشید، اختلاف نداشته باشید، اگر اختلاف داشته باشید، سست می‌شوید و رنگ و بویتان از بین می‌رود و مع‌الاسف - باینکه - می‌بینیم که ما هرچه مصیبت پیدا کردیم از سال‌های طولانی تا حالا از این اختلافاتی بوده است که در داخل خودمان بوده. (همان: ۱۳ / ۷۳)

همچنین ایشان وحدت کلمه را موجب نجات و رهایی مسلمانان از ابرقدرت‌ها دانسته و حل مشکلات مسائل مختلف جهان اسلام از جمله مسائل فلسطین را در پناه اتحاد مسلمان‌ها دانسته و بارها بر این موضوع تأکید کرده‌اند.

بر این اساس، توجه به وحدت مسلمانان در نظریه «صدور انقلاب» از اهداف بزرگی محسوب می‌شود که بسیاری از مشکلات جهان اسلام را حل خواهد کرد. وحدت امت اسلامی، هم یک آرمان مقدس جهانی است و هم انگیزه یاری‌رسانی و دفاع از مسلمانان‌های مورد ظلم و ستم را تقویت می‌کند. از این‌رو، وحدت و همگرایی مسلمانان به عنوان یک هدف اساسی در استراتژی صدور انقلاب مورد توجه است.

۶. بیداری ملت‌ها و مبارزه آنها با استکبار جهانی

امام علیه السلام ضمن اعتقاد به نقش مردم در تحولات اجتماعی، این نکته را باور داشتند که اگر ملت‌ها به خود آیند و بیداری حاصل شود یقیناً به اهداف خود نائل گردیده و بر موانع فائق می‌آیند و به پیروزی می‌رسند.

امام علیه السلام بر عنصر کلیدی ملت‌ها و بیداری آنها تأکید و توجه ویژه‌ای داشتند و آن را از اهداف اسلام و انقلاب اسلامی قلمداد کرده و می‌فرمودند:

این وظیفه اولیه ما و انقلاب اسلامی‌مان است که در سراسر جهان صدا زنیم که ای خواب رفتگان؟ ای غفلت‌زدگان؟ بیدار شوید و به اطراف خود نگاه کنید... آمریکا و شوروی در کمین نشسته‌اند و تا نابودی کاملتان از شما دست بر نخواهند داشت. (همان: ۲۱ / ۸۹)

امام علیه السلام معنای صدور انقلاب را بیداری ملت‌ها و به خودآمدن آنها و فاصله گرفتن از قدرت‌های شیطانی دانسته و می‌فرمودند:

معنی صدور انقلاب ما این است که همه ملت‌ها بیدار شوند و همه دولت‌ها بیدار شوند و خودشان را از این گرفتاری که دارند و از این تحت سلطه بودنی که هستند و از اینکه همه مخازن آنها دارد به باد فنا می‌رود و خودشان به نحو فقر زندگی می‌کنند، نجات بدهند. (همان: ۱۳ / ۲۸۱)

۷. صدور تجربه‌های انقلابی به سراسر جهان

امام علیه السلام همواره بر ضرورت آگاهی‌بخشی به ملت‌ها به منظور شناخت واقعی علل و عوامل پیروزی ملت ایران، لزوم الگوگیری ملت‌ها از انقلاب اسلامی و وظیفه‌مندی متولیان انقلاب

اسلامی در زمینه انتقال تجربیات به ملل مختلف و به‌ویژه مسلمان‌ها رهنمودهایی ارائه فرموده‌اند. ملت‌ها در عصر کنونی به الگویی نیاز دارند که با پیروی از آن، خود را به بالندگی و ارزش‌های انسانی - معنوی برسانند؛ لذا صدور تجربه‌های انقلاب اسلامی می‌تواند مورد توجه ملت‌ها قرار گیرد.

امام علیه السلام در زمینه صدور معنویات متأثر از تجربه ملت ایران در گرایش به معنویت فرموده‌اند:

ما که می‌گوئیم انقلاب، می‌خواهیم صادر کنیم ... همین معنویتی که پیدا شده است در ایران، همین مسائلی که در ایران پیدا شده، ما می‌خواهیم این را صادر کنیم. (همان: ۱۳ / ۹۰)

ایشان تجربه ملت ایران برای شکستن بزرگترین سدها با بهره‌مندی از رمز و کلید اسلام و ایمان را چنین بیان فرموده‌اند:

ما با قدرت ایمان که همه اقشار ملت ما با هم فریاد اسلام را زدند پیروز شدیم نه با عدد و عده ... و من امید آن دارم که ملت‌های مسلم و دولت‌های مسلم توجه کنند و این رمز پیروزی که برای ایران حاصل شده است، به آن توجه کنند و ان‌شاءالله این رمز را، کلید را، همه در دست بگیرند، اسلام را در همه جا گسترش دهند. (همان: ۷ / ۱۲۵)

ایشان وحدت کلمه و اتکال به خدا و اجتماع زیر پرچم لاله‌الاله را به عنوان رمز پیروزی نهایی و تجربه‌ای موفق دانسته و فرمودند:

من امیدوارم که این رمزی که در ایران رمز پیروزی شد، برای همه اقشار مستضعفین الگو باشد، آن رمز وحدت کلمه و اتکاء به اسلام بود، در ملتی اگر اتکاء به معنویات پیدا شد بر مشکلات خودشان غلبه می‌کنند. (همان: ۱۴۰)

امام علیه السلام به تجربه مقاومت در مقابل دشمنان و رسیدن به پیروزی اشاره کرده و فرمودند:

تجربه‌ای که ما از دنیا در این سال‌های طولانی داریم این است که مسلمان‌ها ولو اینکه یک عده کمی باشند وقتی در مقابل خصم خودشان مقاومت کنند اگر چه خصم آنان ابرقدرت‌ها هم باشند پیروزند. (همان: ۲۰ / ۴۸۵)

بر این اساس، در زمینه انتقال تجربیات به گسترش فضای معنوی، تکیه بر ایمان، اسلام، وحدت کلمه، توکل به خدا، مقاومت در مقابل دشمنان به عنوان رمز پیروزی تأکید کرده‌اند.

۸. انتقال مثنی مبارزاتی به ملت‌ها علیه استکبار جهانی و ستمگران

امام علیه السلام همواره بر لزوم خودتکایی، خودباوری و بازگشت به خویش و تمسک به اندیشه بومی توسط ملت‌ها و به‌ویژه مسلمان‌ها تأکید کرده و معتقد بودند که ملت‌ها با عزم و اراده و انتخاب روش‌های مبارزات مردمی با استبداد و استعمار می‌توانند شیوه مناسب و موفقی از مبارزه را در مقابل دشمنان به تصویر بکشند.

امام علیه السلام اساس موفقیت در جهان اسلام را بازگشت امت اسلامی به اسلام راستین دانسته

و فرمودند:

ما تا به اسلام برنگردیم ... مشکلاتمان سر جای خودش هست. نه می‌توانیم قضیه فلسطین را حلش کنیم و نه افغانستان را و نه سایر جاها را ... (همان: ۱۳ / ۸۹)

همچنین فرمودند:

ای مسلمانان جهان و ای پیروان مکتب توحید! رمز تمام گرفتاری‌های کشورهای اسلامی اختلاف کلمه و عدم هماهنگی است و رمز پیروزی وحدت کلمه و ایجاد هماهنگی است. (همان: ۱۰ / ۱۶۰)

امام علیه السلام مقاومت در مقابل ابرقدرت‌ها را لازم دانسته و در این زمینه در ملاقات با شورای

مرکزی حزب‌الله فرمودند:

دفاع از نوامیس مسلمین و دفاع از بلاد مسلمین و دفاع از حیثیات مسلمین امری است لازم و ما باید خودمان را برای مقاصد الهی و دفاع از مسلمین مهیا کنیم. و خصوصاً در این شرایطی که فرزندان واقعی فلسطین اسلامی و لبنان اسلامی، یعنی حزب‌الله و مسلمانان انقلابی سرزمین غصب شده و لبنان با نثار خون و جان فریاد «یا للمسلمین» سر می‌دهند با تمام قدرت معنوی و مادی در مقابل اسرائیل و متجاوزین بایستیم و در مقابل آن همه سفاکی‌ها و ددمنشی‌ها مقاومت و پایمردی کنیم و به یاری آنان بشتابیم. (همان: ۲۰ / ۴۸۶)

اهداف صدور انقلاب از منظر امام علیه السلام

در موضوع اهداف صدور انقلاب از منظر امام علیه السلام می‌توان این موارد را استنباط کرد:

۱. پیروزی انقلاب اسلامی در ایران یک مرحله از پیروزی انقلاب اسلامی است و تا رسیدن به پیروزی نهایی انقلاب اسلامی راه طولانی در پیش است؛
۲. گسترش و عمق‌بخشی جمهوری اسلامی در بیرون از مرزها بخش مهمی از اهداف انقلاب اسلامی است؛
۳. پیمودن راه طولانی برای تحقق اهداف انقلاب اسلامی با توکل بر خدا و بهره‌گیری از مردم خداپاوار آسان خواهد بود؛
۴. صدور ارزش‌های انقلاب اسلامی به دیگر جوامع و تشریح اهداف نظام سلطه و مخالفت با سلطه جهانخواران از اهداف محوری انقلاب اسلامی به حساب می‌آید؛
۵. انقلاب اسلامی با صهیونیسم و سرمایه‌داری تعارض و تضاد دارد و لازمه حفظ انقلاب اسلامی در عرصه جهانی مقابله با توطئه آنها با شیوه‌های مختلف از جمله معرفی اهداف، تبیین آموزه‌ها و انتقال تجربه‌های انقلابی به دیگر جوامع است؛
۶. گسترش انقلاب اسلامی ضمن پایان دادن به ناامیدی و یأس ملت‌ها، نظام سلطه و دشمنان اصلی انقلاب اسلامی را در تنگناهای مختلف قرار می‌دهد؛
۷. برای گسترش انقلاب اسلامی در بیرون از مرزها و حفظ ارزش‌های انقلاب اسلامی باید به بسیج جهان اسلام و تشکیل هسته‌های مقاومت در سراسر جهان توجه شود؛
۸. ملت‌ها برای دریافت تجربه‌ها و همگرایی با ملت ایران آمادگی لازم را دارند؛
۹. آگاهی‌بخشی، بیدارسازی و کمک به تقویت روحیه خود باوری برای قیام از اهداف صدور انقلاب اسلامی است؛
۱۰. از آنجا که مستکبران و دولت‌های غیر مردمی همواره در عرصه‌های مختلف با انقلاب اسلامی مبارزه خواهند کرد، وظیفه و مسئولیت طرفداران انقلاب اسلامی نیز رویارویی با آنها به‌ویژه در زمینه‌های فرهنگی و سیاسی است؛
۱۱. با مشاهده قیام‌های مختلف در بخش‌هایی از جهان، به‌ویژه جهان اسلام می‌توان

آینده امیدبخش ناشی از تحقق اهداف صدور انقلاب به منظور زمینه‌سازی تحقق وعده‌های الهی برای ظهور منجی عالم بشریت علیه السلام را نوید داد؛

۱۲. اتحاد و وحدت مسلمانان، احیای هویت اسلامی مسلمانان و رسیدگی به مشکلات مسلمانان و حمایت از آنها از اهداف محوری صدور انقلاب است؛

۱۳. آموزش و تبلیغ مبانی و اصول اعتقادی و روش‌های مبارزه با کفر و شرک به مسلمانان و آزادگان جهان از اهداف محوری صدور انقلاب به حساب آمده که می‌تواند مجد و عظمت را به آنها بازگرداند؛

۱۴. هویت‌یابی مسلمانان و تکیه آنها بر آموزه‌ها و ارزش‌های اسلام ناب محمدی صلی الله علیه و آله زمینه‌های لازم برای شکل‌گیری هسته‌های حزب‌الله و قرار گرفتن آنها در مقابل قدرت‌های سلطه‌گر و نامشروع را فراهم می‌کند؛

۱۵. ضرورت حمایت ملت ایران از ملت‌های تحت ظلم، به‌ویژه لبنان و فلسطین قطعی و همیشگی بوده و این حمایت می‌تواند موجب شکل‌گیری بسیج سربازان اسلام علیه جهانخواران شود؛

۱۶. معرفی چهره حقیقی اسلام از اهداف محوری صدور انقلاب است؛

۱۷. مراسم اسلامی و مراکز مقدس مسلمانان چون حج و کعبه باید چهره حقیقی اسلام و قدرت استقلال مسلمانان را معرفی کند؛

۱۸. عرضه آموزه‌های اسلامی که با استقبال ملت‌ها مواجه می‌شود از اهداف صدور انقلاب به حساب می‌آید؛

۱۹. برنامه‌ریزی مناسب برای مبارزه با اندیشه‌ها انحرافی چون تقدس‌مآبی، تحجرگرایی و تندروی‌های بی‌منطق از اهداف صدور انقلاب اسلامی است؛

۲۰. شناسایی عوامل تفرقه و اختلاف مسلمین و تلاش برای خنثی کردن این توطئه بزرگ از اهداف محوری صدور انقلاب است؛

۲۱. معرفی الگوی مردمی و آموزش حضور در صحنه به ملت‌ها و بیدار کردن مسلمانان از وظایف ملت ایران و متولیان انقلاب اسلامی در استراتژی صدور انقلاب به حساب می‌آید؛

۲۲. مسئولان جمهوری اسلامی ایران و ملت مسلمان ایران به عنوان حامی و پناهگاه مسلمان‌ها، وظیفه آموزش اعتقادی و تعلیم شیوه‌های مبارزه به آنها را به عهده دارند تا با بهره‌گیری از اقتدار جمهوری اسلامی، امت اسلامی را در راستای اهداف انقلاب اسلامی و جهان اسلام بسج کنند.

۲۳. عصر کنونی، عصر ارزش‌های معنوی و الهی است و ملت ایران که این را تجربه کرده است با صدور ارزش‌های انقلاب اسلامی می‌تواند به دیگر ملت‌ها کمک کند؛

۲۴. وحدت، تمسک به معنویات و ... به عنوان رمز پیروزی انقلاب اسلامی است و این تجربه‌ها باید به دیگر ملت‌ها منتقل شود و در این راستا توجه به نخبگان و خواص (علماء، اندیشمندان) اهمیت بالایی دارد؛

۲۵. در دیدگاه امام علیه السلام اهداف صدور انقلاب حاوی مبانی و اصول ثابتی است که توجه به آنها کارآمدی استراتژی صدور انقلاب را تضمین می‌کند. در این راستا اراده ملت‌ها برای قیام که از بیداری آگاهانه آنها ناشی می‌شود، ایمان به اهداف و نقش‌آفرینی رهبری مشروع و مقبول در تحولات اجتماعی، بازگشت به اسلام ناب، جهان‌شمولی انقلاب اسلامی، تلاش و کوشش به منظور آمادگی ملت در زمینه رسیدن به حقوق خویش و امید به آینده مورد تأکید ویژه است.

خط مشی مورد نظر امام خمینی علیه السلام در زمینه صدور انقلاب

تحقق اهداف «صدور انقلاب» نیازمند برگزیدن خط مشی مناسب و بهره‌گیری از ابزار کارآمد است. تکیه بر ملت‌ها، دفاع از مظلومان و مستضعفان، حمایت همه‌جانبه از مسلمان‌ها و نهضت‌های آزادی‌بخش، تهاجم به سران کفر جهانی و تداوم مبارزه آشتی‌ناپذیر با استکبار، تعیین ایام و برنامه‌هایی در راستای حمایت از مظلومان و مبارزه با ستمگران چون: روز قدس، تأکید بر برپایی حج ابراهیمی، احیاء فرهنگ برائت از مشرکان، استقامت و تسلیم‌ناپذیری در مقابل امواج توطئه دشمنان و ... مجموعه‌ای از مواضع ایشان بوده که چارچوب خط‌مشی مناسب برای صدور انقلاب از منظر ایشان را ترسیم می‌کند.

۱. حمایت از نهضت‌های آزادی‌بخش و اسلامی در جهان

انقلاب اسلامی با هویت‌بخشی به ملت‌ها و احیاء هویت دینی مسلمانان، ضمن فعال کردن

حرکت‌های مردمی موجود، زمینه بروز و ظهور نهضت‌های رهایی‌بخش و قیام‌های اسلامی جدید را در پهنه عالم، فراهم کرد. با پیروزی انقلاب اسلامی زمینه یک انقلاب اسلامی جهانی فراهم گردیده است؛ چنان که جان. ال. اسپوزیتو پژوهشگر امور خاورمیانه اعتقاد دارد که «یک انقلاب اسلامی جهانی به وقوع پیوسته است و بر سیاست گروه‌های اسلام‌گرا تأثیرگذار بوده است...». (اسپوزیتو، ۱۳۷۲: ۲۵)

بر این اساس، ضمن اینکه صدور هدفمند انقلاب اسلامی باید مورد توجه قرار گیرد، انتخاب خط‌مشی‌ها و راه‌های مناسب نیز از ضرورت‌های اولیه کارآمدی نظریه صدور انقلاب و بهره‌مندی ملت‌ها از آن می‌باشد. امام علیه السلام با دید وسیع و نگرش جامع خویش در زمینه نیازهای ملت‌ها و تشخیص شرایط مناسب برای تحقق نظریه صدور انقلاب، رسالت عظیم انقلاب اسلامی و متولیان آن را در ترسیم راه‌های مناسب این مهم می‌دانستند؛ زیرا پاسخ‌گویی به ندای استغاثه مستضعفان جهان به عنوان وظیفه‌ای بزرگ و مسئولیتی اجتناب‌ناپذیر همراه با روش‌های کارآمد، از توقعات عادی ملت‌ها به حساب می‌آید. می‌توان گفت که یکی از روش‌های جلوگیری از انحراف و شکست نهضت‌های مردمی و اسلامی، ارائه راهنمایی و حمایت‌های انقلاب اسلامی با شیوه‌های مناسب از آنهاست. امام علیه السلام ضمن اعلام حمایت صریح از نهضت‌ها و مخالفت آشکار با ابرقدرت‌ها و چپاولگران شرق و غرب چنین فرمودند:

من بار دیگر پشتیبانی خود را از تمام نهضت‌ها و جبهه‌ها و گروه‌هایی که برای رهایی از چنگال ابرقدرت‌های چپ و راست می‌جنگند، اعلام می‌نمایم. (امام خمینی، ۱۳۸۵: ۱۲ / ۲۰۳)

ایشان در مورد حمایت از مردم فلسطین، لبنان و افغانستان چنین فرموده‌اند:

من پشتیبانی خود را از فلسطین رشید و لبنان عزیز اعلام می‌نمایم، من بار دیگر اشغال سبعمانه افغانستان را توسط چپاولگران و اشغالگران محکوم می‌نمایم. (همان)

ایشان در مورد نهضت‌های رهایی‌بخش فرموده‌اند:

ما از تمام نهضت‌های آزادی‌بخش سراسر جهان که در راه خدا و حق و حقیقت و آزادی مبارزه می‌کنند پشتیبانی می‌کنیم. (امام خمینی، ۱۳۸۵: ۱۱ / ۱۱۰)

امام علیه السلام در میان نهضت‌ها و جنبش‌های مردمی و اسلامی بر حمایت از بعضی از نهضت‌ها چون لبنان و فلسطین تأکید ویژه‌ای داشته و حمایت مستمر و همه‌جانبه‌ای را از ملت مسلمان لبنان و فلسطین ابراز می‌کردند. چنان‌که فرموده‌اند:

از اول مبارزات، قضایای لبنان و فلسطین جزء مقاصد اصلی ما بوده است و از مسائل ما جدا نبوده است. ما لبنان را از خودمان می‌دانیم. شیعیان لبنان و ایران و مسلمانان همه جهان یکی هستند. ما امیدواریم تا وحدت خودمان را حفظ کنیم. (همان: ۱۵ / ۳۴۰)

دفاع از آرمان‌های ملت فلسطین و مبارزه با اسرائیل در اندیشه امام علیه السلام چنان جایگاهی دارد که امام یکی از دلایل اصلی قیام و نهضت خویش را در مقابل رژیم شاهنشاهی حمایت آن رژیم از اسرائیل دانسته و فرموده‌اند:

یکی از جهاتی که ما را در مقابل شاه قرار داده است کمک او به اسرائیل است ... این امر خود از عوامل مخالفت من با شاه بوده است. (همان: ۵ / ۱۸۷)

۲. دفاع از مستضعفان و محرومان عالم با ارائه نظریه «تشکیل هسته‌های مقاومت حزب‌الله و بسیج مستضعفان در جهان»

این واقعیت تلخ در روابط جهانی خودنمایی می‌کند که وضعیت اسفبار و ظالمانه حاکم بر روابط جهانی از منظر قدرت‌های مسلط به عنوان سرنوشت محتوم ملت‌ها قلمداد می‌شود. آنان تلاش کرده‌اند جسارت و جرأت ملت‌ها را در زمینه‌های اندیشیدن، طرح، برنامه و اقدام برای غلبه بر وضعیت حاکم از بین ببرند، ولی امام علیه السلام توان ملت‌ها را مورد توجه قرار داده و باور داشتند در صورت قیام و انسجام ملت‌ها، به‌ویژه مسلمان‌ها شرایط به نفع ملت‌ها تغییر خواهد یافت. امام علیه السلام با در نظر گرفتن تجربه ملت ایران اعتقاد داشتند ملت‌ها در صورت اتکال به خدا و تمسک به وحدت، قدرتی خواهند داشت که یارای ایستادگی در مقابل قدرتمندان حاکم جهانی را دارد؛ لذا انقلاب اسلامی و متولیان آن را در این زمینه مسئول دانسته و حمایت از محرومان و مستضعفان را به عنوان وظیفه‌ای برای مسئولان جمهوری اسلامی دانسته و می‌فرمودند:

ما باید در ارتباط با مردم جهان و رسیدگی به مشکلات و مسائل مسلمانان و

حمایت از مبارزان و گرسنگان و محرومان با تمام وجود تلاش نمائیم و این را باید از اصول سیاست خارجی خود بدانیم. اعلام می‌کنیم که جمهوری اسلامی ایران برای همیشه حامی و پناهگاه مسلمانان آزاده جهان است. (همان: ۲۱ / ۹۱)

در اندیشه امام، ملت‌ها و مردم مستضعف و مسلمانان جهان پایگاه اصلی انقلاب هستند. ملت‌ها و مستضعفان با این انقلاب هستند و انقلاب اسلامی نیز در مقابل آنان مسئولیت دارد. راه مناسب برای تحکیم این پیوند و رابطه، حمایت انقلاب اسلامی از آنان و همچنین تلاش آنها برای تشکیل هسته‌های مقاومت حزب‌الله و بسیج و حزب مستضعفان در سراسر عالم است. امام علیه السلام همواره بر دفاع از مستضعفان به عنوان خط اصولی انقلاب تأکید کرده و می‌فرمودند:

ما باید تلاشمان را بنمائیم تا به هر صورتی که ممکن است خط اصولی دفاع از مستضعفین را حفظ کنیم. (همان: ۲۱ / ۸۷)

من امیدوارم که یک حزب به اسم حزب مستضعفین در تمام دنیا به وجود بیاید و همه مستضعفین با هم در این حزب شرکت کنند و دیگر اجازه ندهند که مستکبرین بر مستضعفین عالم ظلم کنند. (همان: ۹ / ۲۸۰)

۳. مبارزه مستمر و آشتی‌ناپذیر با استکبار جهانی به سرگردگی آمریکا

امام علیه السلام به عنوان رهبر انقلاب، راه و روش انبیاء و به صورت خاص، سیره پیامبر بزرگوار اسلام صلی الله علیه و آله را در زمینه مبارزه با سران کفر و شرک جهانی در سطح ملی و فراملی پی گرفته و همواره در این راستا احساس وظیفه و انجام تکلیف کرده‌اند. بنابراین، خطمشی مبارزاتی با استکبار جهانی یکی از موضوعات مورد توجه ایشان در زمینه صدور انقلاب است.

امام علیه السلام به صورت واقع‌گرایانه و با شناخت مناسب از شرایط حاکم بر جهان، مشکلات اصلی ملت مسلمان ایران و دیگر ملت‌ها را وجود دولت‌های سلطه‌گر و به‌ویژه آمریکا دانسته و می‌فرمودند: «الان تمام گرفتاری‌های ما از آمریکاست، تمام گرفتاری‌های مسلمین از آمریکاست». لذا در ضرورت مبارزه با آمریکا فرمودند: «ما تا آخر عمر علیه دولت آمریکا مبارزه می‌کنیم و از پای نمی‌نشینیم». (همان: ۱۲ / ۱۷۵)

ایشان موضع قاطع انقلاب اسلامی در تداوم مبارزه با سران کفر و ریشه‌های فساد را

چنین بیان کرده‌اند:

ما درصدد خشکانیدن ریشه‌های فاسد صهیونیسم، سرمایه‌داری و کمونیسم در جهان هستیم. (همان: ۲۱ / ۸۱)

همچنین ابعاد و شیوه‌های مبارزه با آمریکا را چنین ترسیم نموده‌اند:

ما با تمام وجود از گسترش باج‌خواهی و مصونیت کارگزاران امریکایی حتی اگر مبارزه قهرآمیز هم شده باشد، جلوگیری می‌کنیم. (همان: ۲۱ / ۸۲)

امام علیه السلام تداوم این مبارزه تحت هر شرایطی را یادآوری کرده و چنین فرمودند:

من خون و جان ناقابل خویش را برای ادای واجب حق و فریضه دفاع از مسلمانان آماده نموده‌ام و در انتظار فوز عظیم شهادتم. قدرت‌ها و نوکران آنان مطمئن باشند که اگر خمینی یکه و تنها بماند به راه خود که راه مبارزه با کفر و ظلم و شرک و بت‌پرستی است ادامه می‌دهد و به یاری خدا در کنار بسیجیان جهان اسلام، این پابره‌های مغضوب دیکتاتورها، خواب راحت را از دیدگان جهانخواران و سرسپردگانی که به ستم و ظلم خویش اصرار می‌نمایند سلب خواهد کرد. (همان: ۲۰ / ۳۱۸)

۴. اعلان روز جهانی قدس و مبارزه همه‌جانبه علیه صهیونیسم جهانی

هرچند امام خمینی علیه السلام از آغاز پیدایش اسرائیل خطر این رژیم را برای جهان اسلام و کشورهای منطقه گوشزد کرده بودند ولی از آغاز نهضت و قیام اسلامی ملت ایران از سال ۱۳۴۱ مواضع صریح و روشنی را در مورد اسرائیل و توطئه صهیونیست‌ها برای جهان اسلام اتخاذ کرده و لزوم مبارزه همه‌جانبه مسلمین برای محور اسرائیل را یادآوری کردند.

پیروزی انقلاب اسلامی که باعث بازیابی هویت و بازساخت عزت مسلمانان و جهان اسلام گردید، ضمن اینکه صهیونیسم جهانی را هدف قرارداد، زمینه‌هایی را فراهم کرد که امت اسلام دشمنان حقیقی خویش را بشناسد و راه‌های مناسب برای مبارزه با آنها را جستجو کند. لذا امت اسلامی با چشم‌دوختن به انقلاب اسلامی منتظر اتخاذ مواضع کارآمد انقلاب اسلامی و رهبری آن برای پیگیری اهداف خویش بود. امام علیه السلام با اعتقاد راسخ به لزوم مبارزه با صهیونیسم و رژیم صهیونیستی و ضرورت پاسخ‌گویی به ندای استغاثه ملت مظلوم و مسلمان فلسطین و لزوم حمایت از آنان با ابتکاری مناسب زمینه شکل‌گیری جبهه سراسری

مردمی برای مبارزه با اسرائیل و حمایت از آرمان فلسطین را فراهم کردند. رهبر انقلاب اسلامی در راستای حمایت همه‌جانبه از آرمان فلسطین با انتخاب جمعه آخر ماه مبارک رمضان به عنوان «روز قدس» ضمن حمایت امت اسلام از آرمان‌ها و اهداف ملت مسلمان فلسطین، زمینه مبارزه فراگیر مردمی با اسرائیل را فراهم کردند. اعلان روز قدس به عنوان حمایت از ملت فلسطین و مبارزه با رژیم اسرائیل تا آزادسازی قدس شریف، ضمن مردمی کردن مبارزه، همبستگی و اتحاد مسلمانان را در زمینه آرمان‌ها و اهداف اسلامی مورد توجه قرار داد.

امام علیه السلام برای مبارزه با اسرائیل با تأکید بر افشای توطئه‌های صهیونیستی، بهره‌گیری جهان اسلام از قدرت طبیعی و منابع خود از جمله مخالفت با قراردادهای سازش سران وابسته ممالک اسلامی، لزوم اتحاد جهان اسلام و بازیابی هویت اسلامی، لزوم مشارکت همه‌جانبه و متحد مسلمانان در زمینه‌های معنوی، مادی و سیاسی را مورد توجه قرار می‌دادند و در این راستا روز قدس را برای حمایت مسلمانان از آرمان فلسطین تعیین کردند. امام خمینی علیه السلام در این راستا طی پیامی اعلام کردند:

من از عموم مسلمانان جهان و دولت‌های اسلامی می‌خواهم برای کوتاه کردن دست این غاصب (اسرائیل) و پشتیبانان آن به هم پیوندند و جمیع مسلمانان جهان را دعوت می‌کنم، آخرین جمعه ماه مبارک رمضان را که از ایام قدر است و می‌تواند تعیین کننده سرنوشت مردم فلسطین نیز باشد به عنوان روز قدس انتخاب و طی مراسمی همبستگی بین‌المللی مسلمانان را در حمایت از حقوق قانونی مردم مسلمان فلسطین اعلام نمایند. (همان: ۹ / ۲۶۷)

امام علیه السلام همواره بر اندیشه محو اسرائیل از صفحه روزگار با تمسک به راه‌های مناسب از جمله توجه و گرمی داشت روز قدس و حمایت مردمی، گسترده و همه‌جانبه از آرمان فلسطین و مبارزه با رژیم اشغالگر قدس پایبند بوده و بر این نظر پای می‌فشردند، چنان که فرمودند:

ملت‌های مسلمان باید به فکر نجات فلسطین باشند ... مسئولین محترم کشور و مردم ما و ملت‌های اسلامی از مبارزه با این شجره خبیثه و ریشه‌کن کردن آن دست نخواهند کشید و به یاری خداوند از قطرات پراکنده پیروان اسلام و توان

معنوی امت محمدی ﷺ و امکانات کشورهای اسلامی باید استفاده کرده و با تشکیل هسته‌های مقاومت حزب‌الله در سراسر جهان، اسرائیل را از گذشته جنایت‌بار خود پشیمان و سرزمین‌های غصب شده مسلمانان را از چنگال آنان خارج کرد. (همان: ۲۰ / ۳۲۰)

۵. احیای حج ابراهیمی، محمدی ﷺ و احیای فرهنگ برائت از مشرکان

تحول در حج و بهره‌مندی مسلمانان از این کنگره عظیم عبادی - سیاسی اسلام و تبدیل آن به مراسمی بزرگ و عزت‌آفرین به منظور اتحاد و یکپارچگی مسلمانان و صف‌آرایی آنها در مقابل مظاهر کفر و شرک در قالب «فریاد برائت از مشرکین» باعث اقتدار مسلمین گردیده و رعب و وحشت را در مشرکان به وجود آورده است. تأکید بر احیای حج ابراهیمی یکی از جلوه‌های صدور انقلاب و گسترش ابعاد انقلاب اسلامی در جهان اسلام و در میان ملت‌ها است که امام ﷺ در مواضع خویش مورد توجه قرار می‌دادند.

بی‌شک از اهداف متعالی حج می‌توان به وحدت، بیداری و شناخت مشکلات و مسائل مسلمانان؛ تلاش برای حل مشکلات مسلمانان و مستضعفان، برائت از مشرکان و صف‌آرایی در مقابل ستمگران عالم اشاره کرد. امام ﷺ همواره تلاش می‌کرد با بازشناسی این اهداف، مسلمانان را از برکات حج ابراهیمی بهره‌مند سازد.

امام ﷺ مبارزه با عوامل تفرقه چون: سران سرسپرده کشورهای اسلامی و وعاظ‌السلطین را برای بهره‌مندی مسلمین از اثرات وحدت‌آفرین حج واقعی یادآوری کرده‌اند. ایشان حج را پایگاهی برای اجتماع مسلمین بر محور توحید و وحدت جهان اسلام دانسته و فرموده‌اند:

حج بهترین میعادگاه معارفه ملت‌های اسلامی است که مسلمانان با برادران و خواهران دینی و اسلامی خود در سراسر جهان آشنا می‌شوند ... صفای اخوت اسلامی و دورنمای تشکل امت محمدی ﷺ را در سراسر جهان به نمایش می‌گذارند ... (همان: ۲۰ / ۳۴۴)

امام ﷺ تأکید ویژه‌ای بر برائت از مشرکان در حج داشتند، به طوری که آن را از ملزومات حج می‌دانستند که بدون آن، حج معنا و مفهوم واقعی خود را از دست می‌دهد. به فرموده ایشان:

مسلم، حج بی روح و بی تحرک و قیام، حج بی برائت، حج بی وحدت، حجی که از آن هدم کفر و شرک بر نیاید حج نیست. (همان: ۲۱ / ۷۸)

اصولاً برائت از مشرکین از وظایف سیاسی حج است و بدون آن حج ما، حج نیست. (همان: ۲۱ / ۲۲)

امروز فریاد برائت ما از مشرکان و کافران، فریاد از ستم ستمگران و فریاد امتی است که جانشان از تجاوزات شرق و غرب و در رأس آن آمریکا و اذنان آن به لب رسیده است ... فریاد برائت ما فریاد ملت لبنان و فلسطین و همه ملت‌ها و کشورهای دیگر است ... (همان: ۲۰ / ۳۱۷)

از منظر امام علیه السلام، برائت می‌تواند انرژی متراکم جهان اسلام را آزاد کرده و در راه مبارزه با استکبار جهانی به کار گیرد.

ما با اعلام برائت از مشرکین تصمیم بر آزادی انرژی متراکم جهان اسلام داشته و داریم و به یاری خداوند بزرگ و با دست فرزندان قرآن روزی این کار بزرگ صورت خواهد گرفت ... (همان: ۲۱ / ۸۰)

امام علیه السلام، اعلان برائت را تجدید میثاق مبارزان و تمرین سازماندهی مجاهدان برای ادامه نبرد با کفر و شرک دانسته و فرموده‌اند:

به هر حال اعلان برائت در حج، تجدید میثاق مبارزه و تمرین تشکل مجاهدان برای ادامه نبرد با کفر و شرک و بت‌پرستی‌هاست و به شعار هم خلاصه نمی‌شود ... (همان: ۲۰ / ۳۱۶)

۶. استقامت در دفاع مقدس

ملت مسلمان ایران با مقاومت بی نظیر خود ضمن دست یافتن به پیروزی در جنگ توانست اثرهای عمیقی بر ممالک اسلامی بگذارد. لذا نحوه دفاع در جنگ تحمیلی، زمینه‌ای برای صدور ارزش‌های انقلاب اسلامی به سایر نقاط جهان گردید.

امام علیه السلام با نگرش مثبت به جنگ و دگرگونی در ابعاد آن، جنگ را به صحنه و میدان تجلی ارزش‌های الهی - انسانی و تقویت ابعاد معنوی تبدیل کردند، به طوری که جنگ تحمیلی به عاملی برای صدور انقلاب و ارزش‌های آن مبدل گردید.

امام علیه السلام در پیام بسیار مهم خود به روحانیت در مورخه ۶۷/۱۲/۳ چنین فرموده‌اند:

ما انقلابمان را در جنگ به جهان صادر نموده‌ایم. ما مظلومیت خویش و ستم متجاوزان را در جنگ ثابت نموده‌ایم. ما در جنگ پرده از چهره تزویر جهانخواران کنار زدیم و از همه اینها مهم‌تر استمرار روح اسلام انقلابی در پرتو جنگ تحقق یافت... صدای اسلام‌خواهی آفریقا از جنگ هشت ساله ماست. علاقه به اسلام‌شناسی مردم در آمریکا و اروپا و آسیا و آفریقا، یعنی در کل جهان از جنگ هشت ساله ماست. (همان: ۲۱ / ۲۸۳)

نامه امام علیه السلام به گورباچف، حکم قتل سلمان رشدی، پیام‌های روشنگر ایشان و ارائه رهنمود به ملت‌ها و حمایت از آنها در عرصه‌های بین‌المللی نیز از جمله موضوعات مورد توجه در راستای خط مشی صدور انقلاب ارزیابی می‌شود که زمینه طرح آنها در مقاله موجود نیست. با بررسی و تجزیه و تحلیل مواضع امام علیه السلام در محور و خط‌مشی صدور انقلاب، این موارد قابل استنباط و استخراج است:

۱. حمایت از ملت‌ها، مستضعفان، مظلومان و نهضت‌ها همواره باید مورد توجه مسئولان سیاست خارجی و متولیان صدور انقلاب باشد و این حمایت باید همیشگی و تحت هر شرایطی باشد؛

۲. از برجسته‌ترین شیوه‌ها و محوری‌ترین خط‌مشی‌های مورد توجه امام علیه السلام در زمینه صدور انقلاب اسلامی حمایت و پشتیبانی از جریان‌های مردمی و نهضت‌های اسلامی در حال مبارزه با ابرقدرت‌ها و دولت‌های سلطه‌گر است؛

۳. در نگاه امام علیه السلام ملت‌هایی چون، لبنان و فلسطین، افغانستان و ... که به صورت مستقیم از طرف قدرت‌های سلطه‌گر مورد تجاوز و تعدی قرار گرفته‌اند، مورد توجه ویژه هستند؛

۴. در دیدگاه امام علیه السلام خط‌مشی پذیرفته شده در استراتژی صدور انقلاب باید به گونه‌ای باشد که بازگشت به اسلام، اتحاد و استقلال و ... توسط نهضت‌های آزادی‌بخش مورد توجه و تأکید باشد؛

۵. حمایت از مستضعفان جهانی و نهضت‌ها در استراتژی صدور انقلاب مورد نظر امام علیه السلام باید منجر به تشکیل هسته‌های حزب‌الله در سراسر جهان شود؛

۶. حمایت از جریان‌های مردمی و نهضت‌های به پا خاسته در مقابل قدرت‌های نامشروع به عنوان وظیفه جدی همراه با عزم راسخ در استراتژی صدور انقلاب مورد توجه امام علیه السلام است؛
۷. ابعاد مبارزه با مظاهر قدرت جهانی و حمایت از خیزش‌های مردمی - اسلامی گسترده بوده و حتی شامل مبارزه قهرآمیز نیز می‌شود؛
۸. در خط مشی و شیوه‌های مورد نظر امام علیه السلام، مبارزه با اشغالگران قدس و حامیان آنها برای آزادی سرزمین فلسطین با تکیه بر توان امت اسلامی و با دیدگاه اسلامی اهمیت زیادی دارد؛
۹. اعلان روز قدس و فراهم‌سازی زمینه مشارکت ملت‌ها و به‌ویژه مسلمانان در این صف‌آرایی علیه اسرائیل و حامیان آن رژیم جعلی از ابتکارات ویژه امام علیه السلام در زمینه مردمی‌کردن مبارزه و اسلامی نمودن آن علیه صهیونیسم جهانی است؛
۱۰. از دیدگاه امام علیه السلام، از مراسم و مراکز اسلامی چون کنگره عظیم حج، علاوه بر موضع‌عبادی باید برای حمایت از مسلمانان و مبارزه با دشمنان اسلام بهره‌برداری شود؛
۱۱. در راستای حج ابراهیمی باید با معرفی آموزه‌ها و ارزش‌های اسلام ناب و تجربیات انقلاب اسلامی به امت اسلامی در مکه و مدینه، زمینه اتحاد و انسجام مسلمانان را فراهم کرد و این سرزمین مقدس را به کانون فریاد موحدان علیه سران کفر و شرک و مظاهر کنونی آن، یعنی آمریکا و اسرائیل تبدیل کرد؛
۱۲. ابتکار و هوشمندی برای آگاه‌سازی افکار عمومی جهان نسبت به اهداف و ارزش‌های انقلاب اسلامی از محوری‌ترین شیوه‌ها و خط مشی مورد نظر امام در راستای صدور انقلاب محسوب می‌شود؛
۱۳. برنامه‌ریزی و اقدامات مختلف برای وحدت مسلمانان و انسجام اسلامی، احیای هویت اسلامی مسلمانان و رفع مشکلات جوامع اسلامی از شیوه‌های کارآمد صدور انقلاب به حساب می‌آید.

ابزار صدور انقلاب

ابزار صدور انقلاب از دیدگاه امام علیه السلام نهادها، رسانه‌ها، حوزه‌های علمیه و مراسم اسلامی و ...

هستند. امام‌علیه‌السلام همواره تقویت و توسعه تبلیغات در زمینه «صدور انقلاب» را یادآوری کرده و می‌فرمودند:

باید سفارتخانه‌های ما یک مرکز تبلیغات باشد. توجه داشته باشید که بالاترین چیزی که می‌تواند این انقلاب را در اینجا به ثمر برساند و در خارج صادر کند، تبلیغات است، تبلیغات صحیح. (همان: ۱۴ / ۵۹)

به دلیل صبغه فرهنگی انقلاب اسلامی و اهداف ارزشی آن، دستگاه‌های تبلیغی و رسانه‌ای از جمله ابزار کارآمد انتقال پیام انقلاب به دیگر جوامع به حساب آمده و همواره جایگاه و اهمیت رسانه‌ای چون صدا و سیما و نقش آن در زمینه صدور انقلاب مورد تأکید امام‌علیه‌السلام قرار داشت.

می‌توانیم ... به وسیله همین صدا و سیما، به وسیله مطبوعات به وسیله گروه‌هایی که در خارج می‌روند، اسلام را آن طوری که هست معرفی کنیم. ... صدای جمهوری اسلامی که تقریباً به اکثر کشورها، به بسیاری از کشورها می‌رسد، این صدا باید یک صدایی باشد که مردم را ارشاد کند و اسلام را معرفی کند ... (همان: ۱۸ / ۳۶۳ و ۳۶۴)

امام‌علیه‌السلام در زمینه مسئولیت علما برای معرفی نهضت (صدور انقلاب) در پیام به حجاج و علما در آستانه سفر حج فرموده‌اند: «آقایان علما و خطباء و دانشمندان محترم با وسائل ممکن، این نهضت مقدس را معرفی نمایند». (همان: ۱۰ / ۶۲)

همچنین امام‌علیه‌السلام در پیام به مسلمانان جهان و حجاج بیت الله الحرام، وظیفه روحانیان را چنین گوشزد کرده‌اند:

بر روحانیون محترم و نویسندگان و گویندگان متعهد لازم است که در فرصت‌های مناسب و در محضر مسلمانان ... از اسلام و انقلاب اسلامی ایران دفاع نمایند و چهره واقعی آن را به جهانیان معرفی نمایند ... (همان: ۱۶ / ۵۱۶)

امام‌علیه‌السلام در پیام براءت خطاب به روحانیان فرموده‌اند:

روحانیون معظم و مسئولین تبلیغات حج برای انتقال تجارب انقلاب و ارائه خط مشی‌های سیاسی ... نقش کارسازی باید ایفا بنمایند. (همان: ۲۰ / ۳۳۵)

از نظر امام علیه السلام محل‌های اجتماع مسلمانان باید به مرکز تبادل نظر، بهره‌مندی از تجربیات همدیگر و نهایتاً به منظور رفع نیازهای امت اسلامی تبدیل شود که در رأس آن، مراسم حج است. استفاده صحیح از مراسم حج برای ایجاد ارتباط با مسلمانان از تأکیدات ویژه امام علیه السلام است؛ چنان که فرموده‌اند:

حجی که خدای تبارک و تعالی می‌خواهد و حجی که اسلام از ما خواسته است آن است که وقتی می‌روید حج، مسلمین بلاد را بیدار و متحد کنید. (همان: ۱۸ / ۵۴)

از دیدگاه امام علیه السلام باید از مجموع سازمان‌ها و نهادهای دولتی و غیردولتی و تشکل‌های مردمی به عنوان ابزار صدور انقلاب بهره‌گیری کرد و این مجموعه باید با آگاهی‌بخشی و اطلاع‌رسانی مناسب و به‌ویژه در اجتماعات مسلمانان ایفای نقش کنند.

با تجزیه و تحلیل مواضع امام علیه السلام در زمینه ابزار صدور انقلاب، این موارد قابل توجه است:

۱. ابزار صدور انقلاب به دلیل ماهیت انقلاب اسلامی بیشتر صبغه فرهنگی - تبلیغی دارند؛
۲. در زمینه ابزار و عوامل صدور انقلاب باید ملاحظه‌هایی چون هماهنگی ابزار داخلی و خارجی مورد توجه باشد؛
۳. هرچند نهادها و سازمان‌های انقلابی در زمینه صدور انقلاب وظیفه و نقش محوری دارند، اما ابزار و عوامل صدور انقلاب به عوامل رسمی خلاصه نمی‌شود، بلکه نهادها و شخصیت‌های غیردولتی چون حوزه‌های علمیه، علما و نخبگان در این راستا نقش ویژه‌ای دارند؛
۴. نهادها و ابزار تبلیغی - رسانه‌ای سازمان صدا و سیما از عوامل کارآمد صدور انقلاب هستند؛
۵. حضور مبتکرانه، مقتدرانه و روشنگرانه در مجامع و صحنه‌های بین‌المللی و تماس با ملت‌ها و به‌ویژه خواص مردمی دیگر جوامع از عوامل مؤثر صدور انقلاب به حساب می‌آیند؛
۶. باید از مناسبت‌ها و مراسم اسلام چون بعثت، کنگره عظیم حج و ... بیشترین بهره‌برداری برای صدور انقلاب شود؛

۷. اتحاد ملت‌ها، استقلال آنها و تکیه بر قدرت مردمی و توجه به عوامل معنوی قدرت توسط آنها از عوامل و ابزار مهم صدور انقلاب است؛

۸. بیداری و خیزش ملت‌ها به عنوان عاملی منحصر به فرد در راستای اهداف و منافع

ملت‌ها و مسلمانان می‌تواند نقش برجسته‌ای در موفقیت صدور انقلاب ایفا کند.

۹. بیداری و خیزش ملت‌ها بزرگترین ابزار کارآمد در مقابل اهداف سلطه‌جویانه قدرت‌ها

از جمله آمریکا است؛

۱۰. شناسایی موانع صدور انقلاب در داخل و خارج از کشور و تلاش برای برطرف کردن

این موانع از موفقیت‌های صدور انقلاب به حساب می‌آید؛

۱۱. دور شدن از اهداف و ارزش‌های انقلاب چون تفرقه، بی‌ثباتی فرهنگی - سیاسی،

وابستگی فکری و فاصله مردم و دولتمردان از موانع عمده داخلی صدور انقلاب هستند؛

۱۲. در سطح فراملی عوامل عمده‌ای چون: نظام ناعادلانه موجود بین‌الملل، حکام

وابسته و غیر مردمی و تفرقه و اختلافات فرقه‌ای و مذهبی از موانع موفقیت صدور انقلاب به

حساب می‌آیند.

نتیجه

با تجزیه تحلیل رهنمودهای امام در مورد صدور انقلاب چنین استنباط می‌شود که از منظر

امام خمینی علیه السلام صدور انقلاب ضمن اهمیت بالا و برخورداری از مبانی شرعی، اهداف،

شیوه‌ها و ابزار ویژه‌ای دارد که در مواضع ایشان تبیین شده است.

در مجموع، صدور انقلاب از دیدگاه امام علیه السلام برخوردار از چارچوب معین و اهداف، ابزار و

خط مشی ضابطه‌مندی است که متولیان ذی ربط باید در برنامه‌ریزی‌ها و در عرصه‌های عمل

آنها را مورد توجه قرار دهند. از دیدگاه امام خمینی علیه السلام رعایت چارچوب صدور انقلاب توسط

متولیان انقلاب اسلامی، زمینه لازم برای همگرایی و انجام این وظیفه مهم در عرصه عمل

را به وجود می‌آورد. در نتیجه زمینه‌های مناسب برای تقویت اهداف برون‌مرزی انقلاب

اسلامی فراهم می‌شود. لذا می‌توان استراتژی صدور انقلاب را از منظر امام علیه السلام یک استراتژی

جامع دانست که دربردارنده اهداف آرمانی و مطلوب و دست‌یافتنی است. این اهداف با روش‌ها

و خط مشی‌های متناسب با توانمندی‌های انقلاب اسلامی و نیازهای امت اسلامی و با

بهره‌گیری از نهادهای رسمی و غیر رسمی تحقق می‌یابد.

بر این اساس، استراتژی صدور انقلاب، با در نظر گرفتن احیای هویت مسلمانان و وحدت آنها و معرفی چهره اسلام حقیقی و صدور تجربه‌های انقلابی و انتقال خط مشی مبارزاتی به ملت‌ها و حمایت ویژه از نهضت‌های آزادی‌بخش و دفاع از مستضعفان و محرومان در ابعاد مختلف با تأکید خاص بر ابزار فرهنگی در این راستا مورد توجه می‌باشد.

منابع و مأخذ

- از غندی، علیرضا و جلیل روشندل، ۱۳۷۹، *مسائل نظامی و استراتژیک معاصر*، تهران.
- اسپوزیتو. جان. ال، ۱۳۷۲، *جنگ خلیج فارس، جنبش‌های اسلامی و نظم نوین جهانی*، ترجمه م. ضیایی، دانش سیاسی، مرکز تحقیقات دانشگاه امام صادق علیه السلام، دفتر مطالعات و تحقیقات سیاسی.
- امام خمینی، سید روح‌الله، ۱۳۸۵، *صحیفه امام: مجموعه آثار امام خمینی علیه السلام*، تهران، مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی، مؤسسه چاپ و نشر عروج.
- _____، ۱۳۶۵، *سخنان امام خمینی علیه السلام به مناسبت روز قدس*، تهران، انتشارات حزب جمهوری اسلامی.
- بی‌نا، ۱۳۶۱، *ابعاد جهانی انقلاب اسلامی*، تبریز، انتشارات سپاه منطقه ۵ تبریز.
- بی‌نا، ۱۳۶۲، *امام و روحانیت*، بی‌جا، دفتر سیاسی سپاه پاسداران انقلاب اسلامی.
- بی‌نا، ۱۳۶۸، *انوار تابان ولایت*، تهران، انتشارات ستاد مرکزی سپاه پاسداران انقلاب اسلامی، چ اول.
- بی‌نا، ۱۳۷۲، *کلمات قصار، پندها و حکمت‌های امام خمینی علیه السلام*، تهران، مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی علیه السلام.
- بی‌نا، ۱۳۷۸، *جهان اسلام از دیدگاه امام خمینی علیه السلام*، تبیان، دفتر نوزدهم، تهران، مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی علیه السلام.
- بی‌نا، ۱۳۷۸، *فلسطین از دیدگاه امام خمینی علیه السلام*، تبیان آثار موضوعی، دفتر چهارم، تهران، مؤسسه نشر آثار امام خمینی علیه السلام، چ چهارم.
- حاجتی، میراحمدرضا، ۱۳۸۲، *عصر امام خمینی علیه السلام*، قم، بوستان کتاب، چ ششم.
- محمدزاده و محمدتقی نوروزی، ۱۳۷۸، *فرهنگ استراتژی*، تهران، نشر ثنا.

